

**TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE**

**Durum ve Tahmin
DOMATES VE DOMATES SALÇASI
2011/2012**

Hazırlayan

Dr. Gülşen KESKİN

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü

e-mail: gulsenkeskin@tarim.gov.tr

TEPGE YAYIN NO: 201
ISBN: 978-975-407-341-6
ISSN: 1305-1512

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

Ocak 2012

İletişim:
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Kampüsü
1 Nolu Giriş (Eski APK Binası)
Eskişehir Yolu 9.km
Lodumlu/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833
Faks: 0312 287 5458

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.
Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.
Yayın içerisindeki her türlü yorum ve değerlendirmeler yazarlara aittir ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın ya da TEPGE'nin görüşlerini yansıtmaz.

ÖNSÖZ

Türkiye'nin üzerinde yer aldığı coğrafya, tarımsal üretim bakımından risk ve belirsizliklerle en fazla karşı karşıya kalan yeryüzü parçasıdır. Bu topraklarda geleceği kurgulamak, geçmişten devralınan sağlam bir bilgi envanteri kadar, disiplinli bir **“Durum ve Tahmin Çalışması”** geleneği oluşturmaya da bağlıdır.

Durum ve Tahmin çalışmaları; bir yandan onları gerçekleştiren Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü'nün bütün diğer çalışmalarına temel teşkil edecek bilgi ve veri tabanının oluşturmasını sağlarken; diğer yandan, sektördeki gelişmeleri yakından takip edecek ilgili kişi, grup ve kuruluşları bu gelişmelerden zamanında ve doğruya en yakın olarak haberdar edip bilgilendirmeyi sağlayacaktır.

Bu çalışmalarda, bitkisel üretim gruplarında hasat periyodu ve varsa buna paralel işleme periyodu dikkate alınarak bir önceki yıla ait üretim, ihracat, ithalat, fiyatlar ve yıl sonu stoklarında ortaya çıkan gerçekleştirmeler “Durum”, içinde bulunulan yıla ait gerçekleşen fakat tam netleşmeyen gelişmeler “Tahmin”, bir sonraki yıla ait muhtemel gelişmeler ise “Öngörü” adı altında sistematik olarak incelenmektedir. Bu incelemeler dünyadaki gelişmeler de dikkate alınarak yapıldığından, ürünle ilgili olarak dünya ülkelerindeki durum da gündeme getirilmektedir.

Domates, dünyada en çok üretilen, tüketilen ve ticarete konu olan tarım ürünlerinin başında gelmesi, insan beslenmesinde vazgeçilmez ürünlerden olması ve gıda sanayinde dondurulmuş, konserve, salça, ketçap, turşu gibi çok çeşitli kullanım alanlarına sahip olması nedeniyle önemli sebzelerin başında gelmektedir. Domates dünyada birçok ülkede yetiştirilmekle birlikte, Türkiye uygun iklim koşulları nedeniyle domates üretiminde önemli ülkelerden biridir.

Enstitümüz tarafından hazırlanan Domates ve Domates Salçası Durum - Tahmin çalışmasının başta üreticiler olmak üzere, gıda sanayinde faaliyet gösteren girişimciler ve konusu domates olan tüm ilgili kesimler için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmadaki fedakârca emekleri nedeniyle; proje ekibine teşekkür ederken, çalışmanın ülkemiz ve milletimiz için yararlı ve hayırlı olacağına olan inancımı belirtiyorum, saygıları sunarım.

Mine Hasdemir
Enstitü Müdürü V.

İÇİNDEKİLER

DÜNYADA DURUM: 2009/2010	1
DOMATES	1
Üretim Azaldı.....	1
DOMATES SALÇASI	2
DÜNYADA TAHMİN: 2011	2
Çin’de İşlenen Domates Miktarı Artacak.....	2
TÜRKİYE’DE DURUM: 2009/2010	3
DOMATES	3
Üretim Düştü	3
Örtüaltı Üretim Artmaya Devam Ediyor.....	4
İşlenen Domates Miktarı Azaldı	4
Toplam Arz ve Tüketim Stabil.....	4
Taze Domates İhracatı Arttı	4
Rusya’ya İhracat Arttı	5
TÜRKİYE’DE TAHMİN: 2011	6
İhracattın Azalacağı Tahmin Ediliyor	6
İşlenen Domates Miktarı Arttı.....	6
TÜRKİYE’DE ÖNGÖRÜ: 2012	6
Üretimde Artış Öngörülmektedir	6
EK TABLOLAR	7

Tablolar

Tablo 1- Dünya Taze Domates Arz ve Kullanımı.....	1
Tablo 2- Türkiye Taze Domates Arz ve Kullanımı.....	4
Ek Tablo 1- Dünya Domates Üretimi (Ton)	9
Ek Tablo 2- Dünya Taze Domates İhracatı	10
Ek Tablo 3- Dünya Domates Salçası İhracatı	11
Ek Tablo 4- Dünya Taze Domates Arz ve Kullanımı	12
Ek Tablo 5- Türkiye'de Bölgelere Göre Domates Üretimi (ton).....	13
Ek Tablo 6- Türkiye Taze Domates Arz ve Kullanımı	14
Ek Tablo 7- Türkiye'nin Aylar İtibariyle Domates ve Domates Salçası İhracatı.....	15
Ek Tablo 8 - Ülkelere Göre Türkiye'nin Taze Domates İhracatı (kg).....	16
Ek Tablo 9- Ülkelere Göre Türkiye'nin Domates Salçası İhracatı (kg)	17
Ek Tablo 10- Türkiye'nin Aylar İtibariyle Domates ve Domates Ürünleri İthalatı (kg).....	19
Ek Tablo 11- Ülkelere Göre Türkiye'nin Taze Domates İthalatı (kg).....	20
Ek Tablo 12- Ülkelere Göre Türkiye'nin Salça İthalatı (kg)	20
Ek Tablo 13-Türkiye Domates ve Salça Toptan Fiyatları (TL / kg)	21
Ek Tablo 14- Domates Ortalama Perakende Fiyatları (TL/kg)	22
Ek Tablo 15- Salça Ortalama Perakende Fiyatları (TL/kg)	22
Ek Tablo 16- Türkiye'de Aylar İtibariyle Domates ve Domates Salçası İhracat Fiyatları (\$/Ton).....	23

Şekiller

Şekil 1- Dünya Taze Domates Arzı.....	2
Şekil 2- Dünya Taze Domates Kullanımı.....	2
Şekil 3- Türkiye Domates Üretiminin Bölgelere Göre Dağılımı	3
Şekil 4- Türkiye Taze Domates Arzı.....	5
Şekil 5- Türkiye Taze Domates Kullanımı.....	5
Şekil 6- Taze Domates İhracat Fiyatları	5

DÜNYADA DURUM: 2009/2010

Dünya domates üretimi 2009 yılında yaklaşık 154 milyon ton olarak gerçekleşmiş, 2010 yılında ise ekim alanlarındaki azalma ile 145,6 milyon tona gerilemiştir. Aynı dönemde işlenen domates üretimi 42,4 milyon tondan 37,3 milyon tona düşmüştür. Dünya taze domates ihracatı ise 2009 yılında miktar olarak artmasına karşın değer olarak 7,2 milyar dolardan 6,8 milyar dolara gerilemiştir.

DOMATES

Dünya domates üretiminde Çin 2009 yılında yaklaşık 45 milyon ton üretim ile lider durumdadır. Çin'i 14 milyon ton üretim ile Amerika, 11 milyon ton ile Hindistan ve 10,7 milyon ton üretim ile Türkiye takip etmektedir. Domates üretiminde ilk sıralarda yer alan bu ülkelerin 2010 yılı üretimleri Hindistan dışında azalma göstermiştir. Dünya üretimindeki payı 1995 yılında %15 olan Çin, özellikle 2000 yılından sonra hızlı bir artış göstererek dünya üretimindeki payını %29'a çıkarmıştır. Çin'de tüm bölgelerde domates üretimi yapılmakla birlikte üretim Shandong, Hebei, Xinjiang, Henan ve Jiangsu'da yoğunlaşmaktadır. Shandong'da üretimin %80'den fazlası serada yetiştirilmektedir. Sera üretiminde verim, yılda iki kez yetiştiricilik yapılabilmesi nedeniyle tarladaki üretime göre daha yüksektir. Üretimde önemli ülkelerden ABD'de Kaliforniya Eyaleti, AB'de ise, İtalya ve İspanya domates üretiminde lider durumdadır.

Dünya kişi başına domates tüketimi 2007 yılı fao verilerine göre yaklaşık 18 kg/yıldır. Bu miktar AB'de 2007 yılında ortalama 28,8 kg/yıl, Almanya'da 17,3 kg/yıl, İngiltere'de 21,8 kg/yıl, Fransa'da 23,4 kg/yıl, Belçika'da 22,6 kg/yıl, İtalya'da ise 53,9 kg/yıl olmuştur. ABD'nin yıllık kişi başına tüketimi 45,0 kg/yıl, Çin'in ise 20,9 kg/yıl olmuştur. AB ülkeleri içerisinde en yüksek

tüketim miktarı 94,3 kg/yıl ile Yunanistan'da gerçekleşirken, Toplulukta 2002 yılında 28 kg/yıl olan kişi başına ortalama tüketim çok az bir artış göstermiştir. Dünya'da en fazla tüketim ise 96,8 kg/yıl ile Mısır'a aittir. Dünya üretiminde ilk sırada yer alan Çin 2002 yılında 17 kg olan kişi başı tüketimini yaklaşık 21 kg'a Amerika ise aynı yıllar içinde 41 olan kişi başı tüketimini 45 kg'a çıkarmıştır.

Üretim Azaldı

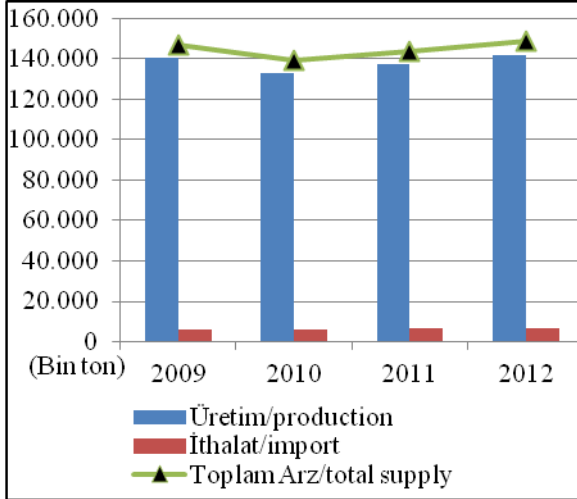
Dünya domates üretimi 2010 yılında bir önceki yıla göre %5,3 azalma göstermiştir. Dünya üretimindeki bu azalış ABD'de (%9,0), Çin'de (%7,7) ve AB ülkeleri içinde İtalya (%12,4) ve Yunanistan'daki (9,9) üretim azalmasından kaynaklanmıştır. Aynı dönemde Türkiye'nin üretimi ise %6,5 azalmıştır. Dünya taze domates ticaretinde önemli ülkelerden Meksika'nın ihracatı 2009 yılında %9 ve Hollanda'nın ihracatı %6 artış gösterirken, diğer önemli ülke olan İspanya'nın ihracatında ise %11,6 oranında bir azalma olmuştur. Meksika domates üretiminde düşük pay almasına karşın yıllara göre değişimle birlikte üretimin yaklaşık %33-43'ünü ihraç etmektedir.

Tablo 1- Dünya Taze Domates Arz ve Kullanımı
Table 1- World Fresh Tomato Supply and Use

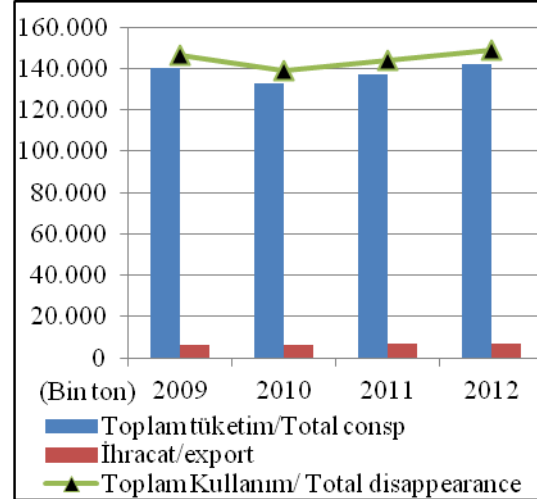
	2009	2010	2011 Tahmin (Estimated)	2012 Öngörü (Projected)	
Ekim alanı (ha)	4.436.595	4.336.505	4.507.365	4.601.647	Area Sown(ha)
Verim (ton/ha)	34,69	33,59	33,38	33,86	Yield (ton/ha)
Üretim (ton)	153.884.368	145.652.579	150.466.688	155.812.718	Production
Kayıp	13.541.824	12.817.427	13.241.069	13.711.519	Loss
Net Üretim(ton)	140.342.544	132.835.152	137.225.619	142.101.199	Net Production (ton)
Ton/tons					
ARZ					SUPPLY
Net Üretim	140.342.544	132.835.152	137.225.619	142.101.199	Net Production
İthalat	6.290.559	6.149.837	6.438.087	6.736.010	Import
Toplam Arz	146.633.103	138.984.989	143.663.707	148.837.208	Total Supply
KULLANIM					DISAPPEARANCE
İhracat	6.331.960	6.382.010	6.691.044	7.010.592	Export
Gıda	134.875.718	127.460.534	131.657.105	136.319.640	Food
Yem	2.199.497	2.084.775	2.154.956	2.232.558	Feed
Diğer	3.225.928	3.057.670	3.160.602	3.274.419	Others
Toplam Kullanım	146.633.103	138.984.989	143.663.707	148.837.208	Total Disappearance

Kaynak: Ek Tablo 4

Source: Appendix Table 4

Şekil 1- Dünya Taze Domates Arzı
Figure 1-World Fresh Tomato Supply

Şekil 2- Dünya Taze Domates Kullanımı
Figure 2-World Fresh Tomato Disappearance

DOMATES SALÇASI

Dünya salça üretiminin önemli bir kısmı ABD ve Çin başta olmak üzere İspanya, İtalya, Türkiye, Şili, Portekiz, Yunanistan ve Brezilya'da yapılmaktadır. ABD 1990 öncesine kadar önemli bir ithalatçı ülke iken üretimini artırarak ülke ihtiyacını kendi imkanlarıyla karşılamaya başlamış ve üretimin artmasıyla birlikte salça ihracatı da başlamıştır. Çin ise ucuz işgücü ve maliyet avantajlarıyla dünya piyasalarına büyük miktarlarda ürün sürmekte ve dünya domates salçası stoklarını artırmaktadır. Çin'de domates işleme sanayi, domates salçası üretiminin yaklaşık %90'ını üreten ülkenin batısındaki Xinjiang bölgesinde hızlı bir gelişim göstermektedir (www.fas.usda.gov). ABD ve Çin ile diğer önemli üretici ülkeler olan AB'nin Akdeniz ülkeleri ve Türkiye'de üretimde yaşanan herhangi bir olumsuzluk ise dünya piyasalarını önemli ölçüde etkilemektedir. 2009 yılı FAO verilerine göre dünya salça ihracatında miktar olarak 806 bin ton ile Çin ilk sırada yer almakta, Çin'i İtalya 645 bin ton, ABD 241 bin ton ve 210 bin ton ile İspanya takip etmektedir. Salça ihracatında değer olarak İtalya 889,7 milyon dolar

ile en fazla payı olan ülkedir, Çin ise İtalya'dan sonra 812,4 milyon dolar ihracat değeri ile ikinci sırada bulunmaktadır. İtalya'da domatesin %80-98'i işlenmektedir, Çin'de ise salçanın %80'i tekrar işlenmek üzere ihraç edilmektedir (www.fas.usda.gov).

Domates salçasından üretilen domates soslarının kullanımı batı ülkelerinde daha yaygındır. Salçadan üretilen çeşitli ürünler özellikle fastfood sektöründe yaygın olarak kullanılmaktadır.

Salça için pazarlama yılı Türkiye'de Eylül - Ağustos, Fransa'da Ağustos - Temmuz, Meksika'da Mart - Şubat, Çin ve Brezilya'da takvim yılı olarak (örneğin; 2009/2010 piyasa yılı 2010 takvim yılını göstermektedir) kabul edilmektedir. Diğer ülkelerin birçoğunda ise pazarlama yılı Temmuz - Haziran aylarıdır (www.fas.usda.gov).

DÜNYADA TAHMİN: 2011

Çin'de İşlenen Domates Miktarı Artacak

Dünya İşlenmiş Domates Konseyi verilerine göre 2011 yılında yaklaşık 37,2 milyon ton domatesin sanayide işleneceği tahmin edilmektedir. Bu rakam 2010 yılına göre yaklaşık 138 bin tonluk bir azalma ile gerçekleşecektir. Önemli ülkelerden İtalya, İspanya ve Amerika'da (Kaliforniya) 2011 yılında bir önceki yıla göre azalma beklenirken, Çin'de ve Türkiye'de sanayi domatesi üretiminde artış

beklenmektedir. Çin'de işlenen domates miktarında bir önceki yıla göre 2011 yılında %9 artış beklenmesine karşın, 2009 yılına göre (8,7 milyon ton) üretimin 2011 yılında yaklaşık 1,9 milyon ton azalacağı tahmin edilmektedir.

Çin'de yurtiçi talebin artmasına karşın salça üretiminin yaklaşık %75'i ihraç edilmektedir. (www.fas.usda.gov).

TÜRKİYE'DE DURUM: 2009/2010

Türkiye'de 2010 yılında yaklaşık 42,6 milyon ton yaş meyve sebze üretilmiş ve domates üretimi tek başına yaş meyve sebze üretiminin yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ünü oluşturmuştur. Türkiye domates üretiminde 2009 yılı verilerine göre Dünya'da üretimde ve ihracatta miktar ve değer olarak 4. sırada yer alan önemli ülkelerin başında gelmektedir. Marmara Bölgesi'nde son yıllarda sanayi ve sofralık üretimde azalma görülmektedir. Sanayi domatesinde firmaların %80'i çiftçi ile sözleşmeli üretim yapmaktadır. Ancak, salça için piyasadaki domates alan firmalar da mevcuttur. Üretimde münavebeye dikkat edilmemesi verimde azalmalara neden olmakta, bununla birlikte sulama tekniklerindeki gelişmeler üretimi artırmaktadır.

DOMATES**Üretim Düştü**

Türkiye'de domates üretiminde Ege, Marmara ve Akdeniz Bölgesi 2006-2010 yıllarında üretiminin ortalama %78'ini üretmiştir. Bölgeler arası sıralamada Akdeniz ilk sırada yer almakta, bunu sırasıyla Ege ve Marmara Bölgesi izlemektedir. Akdeniz Bölgesi üretiminin %97'si sofralık üretim, Marmara Bölgesi üretiminin 2009 yılında %38'i ve 2010 yılında %42'si sofralık üretimdir. 2009 yılında domates üretiminde bir önceki yıla göre %2,2 ve 2010 yılında ise %6,5 azalma olmuştur. Aynı yıllarda üretim Akdeniz bölgesinde artarken Ege ve Marmara bölgelerinde azalmıştır.

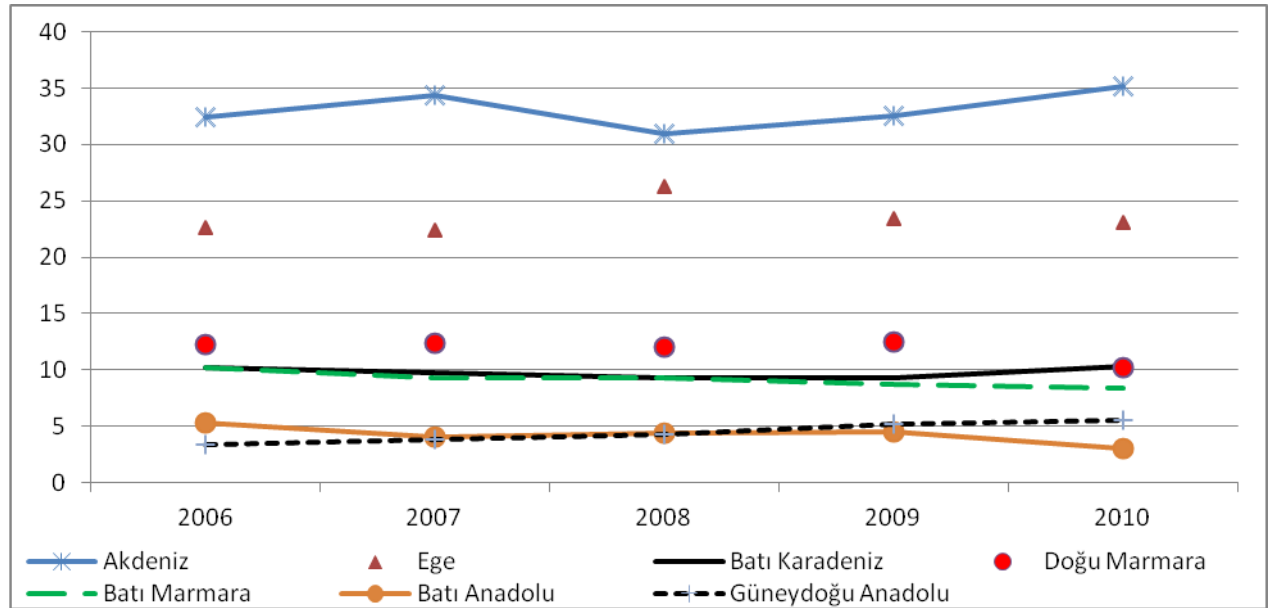
Marmara ve Ege Bölgesi sanayiye yönelik sözleşmeli yetiştiriciliğin yaygın olduğu bölgelerdir. Akdeniz Bölgesi ise özellikle sera üretimi ve taze tüketime yönelik üretimde yoğunlaşmıştır.

Domates üretimi açıkta ve örtü altında olmak üzere iki farklı üretim yapısına sahiptir. Açıkta üretim, sözleşmeli ve sözleşmesiz olmak üzere farklılık göstermektedir. Sözleşmesiz yapılan üretim çoğunlukla sofralık olarak tüketilmekte olup sözleşmeli üretim Ege ve Marmara Bölgelerinde özellikle imalat sanayine hammadde temini için önemli olmaktadır. (www.tugem.gov.tr). Türkiye'de

her yıl sanayide işlenen domatesin %80-90'ı salça sanayinde kullanılmaktadır. Günümüzde yaklaşık 100 işletme ve tesiste konserve sanayinin diğer ürünlerinin yanı sıra ağırlıklı olarak domates salçası üretilmektedir.

Tuta absoluta (domates güvesi) zararlısı nedeni ile 2010 yılında oluşan tereddüt sonucu örtü altı üretimdeki 2 haftalık bir gecikme nedeniyle eylül ve ekim ayında domates fiyatlarında önemli bir artış olmuş, ancak örtü altı üretimde Kasım ayı ortalarında başlayan ilk hasatla birlikte fiyatlar da düşmüştür.

Türkiye'nin domates ihracatı Şubat ayından itibaren Haziran ayına kadar artış göstermekte ve daha sonra açıkta üretimin yoğun olduğu Temmuz ayında en düşük seviyesine ulaşmaktadır. İhracat en düşük seviyesini Temmuz ve Ağustos aylarında, en yüksek seviyesini ise Nisan ve Mayıs aylarında göstermektedir (www.akib.org.tr, Keskin vd. 2009). Domates ihracatında ise kuraklığın yaşandığı 2007 yılında fiyatlar artmaya başlamış, 2008 yılında bu artış devam etmiş ve döviz kurunda artış olan 2009 yılında ise fiyatlar azalmıştır. Son olarak 2010 yılında ise ocak-aralık ayları ortalamasına göre ihracat birim fiyatlarında artış olmuştur.

Şekil 3-Türkiye'de Bölgelere Göre Domates Üretimi (%)

Figure 3-Turkey Tomato Production of Region (%)

Tablo 2- Türkiye Taze Domates Arz ve Kullanımı

Table 2: Turkey Tomato Paste Supply and Use

	2009	2010	2011* Tahmin (Estimated)	2012 Öngörü (Projected)	
Ekim alanı(ha)	186.946	179.125	180.784	184.445	Area Sown (ha)
Verim (ton/ha)	57,48	56,12	60,94	62,32	Yield (kg/ha)
Üretim(ton)	10.745.572	10.052.000	11.017.389	11.495.292	Production (mt)
İşlenen domates (ton)	3.539.611	2.878.812	3.425.348	3.279.366	Processing Tomatoes (mt)
Üretim kayıpları (%3,5)	376.095	351.820	385.609	402.335	Loss (3,5%)
ARZ					SUPPLY
Üretim	6.829.866	6.821.368	7.206.432	7.813.591	Net Fresh Production
İthalat	10	492	653	576	Import
Toplam arz	6.829.876	6.821.860	7.207.086	7.814.167	Total Supply
KULLANIM					DISAPPEARANCE
Taze Tüketim	5.604.657	5.565.980	5.946.997	6.449.322	Fresh Consumption
İhracat	542.231	573.694	539.380	583.428	Export
Kayıplar (%10)	682.988	682.186	720.709	781.417	Loss(10%)
Toplam Kullanım	6.829.876	6.821.860	7.207.086	7.814.167	Total Disappearance

*TÜİK 2. tahmin

Kaynak: Ek Tablo 5 / Source: Appendix Table 5

Örtüaltı Üretim Artmaya Devam Ediyor

Türkiye domates ekim alanlarında 2007-2010 yılları arasında %2,5 azalma olmasına karşın, verimde %3,7 ve üretimde %1,2 oranında artış olmuştur. Verim artışında sözleşmeli üretim ve örtü altında yetiştiriciliğin artmasının da etkisi olmuştur. Zira örtü altı alanda üretim 2004 yılında 1.960.185 ton iken %21 oranında artarak 2008 yılında 2.382.731 ton ve 2009 yılında %36 artış ile 2.657.461 ton olmuştur. 2007 yılında 9,9 milyon ton üretimin %30'u sanayi domatesi ve %25'i örtü altı üretimidir. 2008 yılında ise üretimin ancak %22'si örtü altında gerçekleşirken 2009 yılında örtü altı üretimin payı %25 olmuştur. Örtü altı üretiminde 2008 yılında oransal azalma esas olarak açıkta üretimin yaklaşık 1 milyon ton artmasından kaynaklanmaktadır. Örtü altında domates yetiştiriciliğinde plastik sera önemini korumaktadır. Örtü altı üretimin 2007 yılında %32'si cam serada, %57'si plastik sera, %8'i yüksek tünel ve %3'ü alçak tünelde yapılmıştır. 2008 yılında ise üretimin %34,9'u cam serada, %54,3'ü plastik serada, %6,7'si yüksek tünelde ve %4,1'i alçak tünelde yapılmıştır. Örtü altı üretimin 2009 yılında %59'u plastik serada, %32'si ise cam serada yapılmıştır (www.tuik.gov.tr). Sanayi tipi domates ve örtü altı domates yetiştiriciliğinde dekara verimlerin daha yüksek olması üretim artışına da yansımaktadır. Sanayi tipi domateste hasat sayısı en fazla 4 olmakta

ve dekara verim yıllara göre değişmekle birlikte yaklaşık 8-10 ton arasında gerçekleşmektedir.

İşlenen Domates Miktarı Azaldı

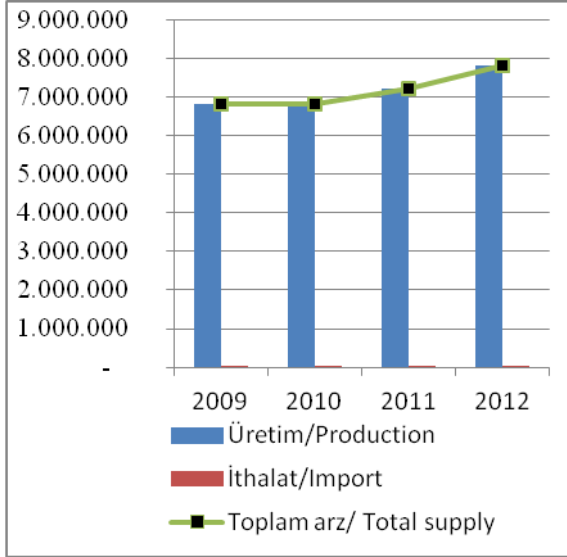
Domates ekim alanlarının 2010 yılında azalması ve domates güvesi zararlısı nedeniyle verimde azalma olması sofralık domates üretiminde olduğu gibi sanayi domatesi üretimini de olumsuz etkilemiştir. 2010 yılında bir önceki yıla göre verimde %2,4, domates üretiminde %6,5 ve sanayi domatesi üretiminde %18,7 azalma olmuştur.

Toplam Arz ve Tüketim Stabil

2010 yılında üretimindeki azalmaya paralel olarak toplam taze domates arz ve tüketiminde bir azalma olmasına karşın azalmanın büyük ölçüde sanayi üretiminde olması taze domates tüketiminde ancak %0,7 oranında bir azalmaya neden olmuştur.

Taze Domates İhracatı Arttı

2010 yılında taze domates ihracatımız bir önceki yıla göre %5,8 oranında artış göstermiştir. Türkiye sebze ve meyve üretimi için uygun bir iklime sahip olması ve her bölgede domates yetiştiriciliğinin mümkün olması nedeniyle yetiştiricilikte dünyadaki önemli ülkelerin başında gelmektedir. Bu nedenle de zaman zaman ithalat yapılmakla birlikte önemsiz düzeydedir.

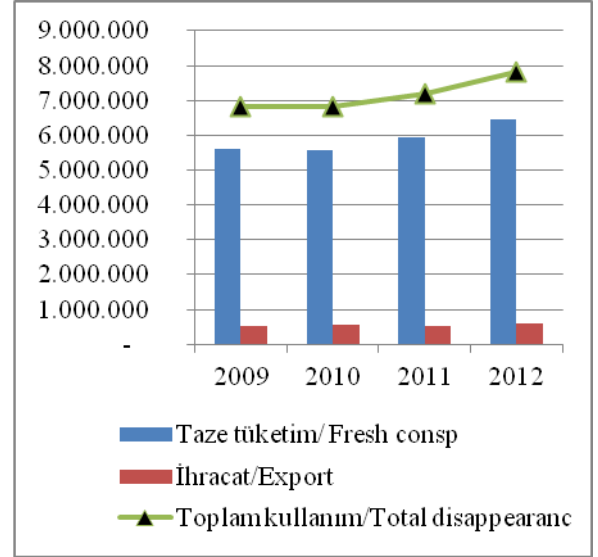

Şekil 4- Türkiye Taze Domates Arzı

Figure 4- Turkey Fresh Tomato Supply

Rusya'ya İhracat Arttı

Türkiye'nin domates ihracatında son yıllarda Rusya en önemli ülke haline gelmiştir. 2000 yılında Türkiye'nin domates ihracatının miktar olarak %30'u Rusya'ya yapılırken 2007 yılında bu oran %58'e çıkmıştır (Keskin vd. 2005, www.usda.gov). 2008 ve 2009 yıllarında ise Rusya Federasyonu'nun domates ihracatından aldığı pay miktar olarak yaklaşık %59 ve %48 olarak gerçekleşmiş, aynı yıllarda Bulgaristan ve Almanya'ya ihracatta artış olmuştur. Rusya dışında 2009 yılında ihracat yapılan diğer önemli ülkeler ise Romanya (%6,8), Bulgaristan

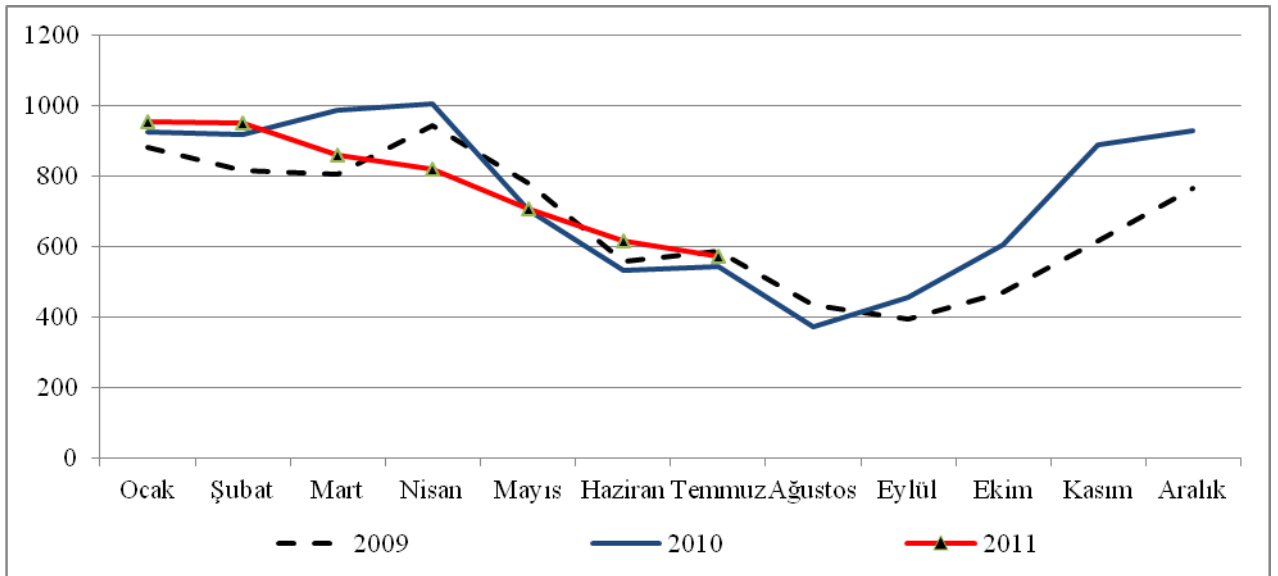

Şekil 5- Türkiye Taze Domates Kullanımı

Figure 5- Turkey Fresh Tomato

(%17,9), Ukrayna (%8,4) ve Almanya (%1,3) olmuştur. 2010 yılında ise Almanya (%2,5) ve Rusya'ya (52,7) ihracat bir önceki yıla göre artmıştır. Türkiye'nin domates üretiminde rakip durumunda olduğu İspanya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerin AB üyesi olması ve topluluk tercihi nedeniyle bu ülkelerin avantajlı durumda olması ve son yıllarda önemi gittikçe artan gıda güvenliği ve standartları konusundaki gelişmeler de ihracatta önemli olmaktadır.

Son yıllarda en yüksek ihracat artışı Rusya'ya olmuş, Suudi Arabistan ise taze domates ihracatında son yıllarda gittikçe daha az pay almıştır.

Şekil 6- Taze Domates İhracat Fiyatları (\$/ton)

Figure 6- Turkey Fresh Tomato Export Price (\$/ton)

TÜRKİYE'DE TAHMİN: 2011**İhracattın Azalacağı Tahmin Ediliyor**

Türkiye'de 2011 yılında ekim alanlarında %1 ve üretimde %9,6 artış olacağı tahmin edilmektedir. Aynı yılda sanayi domatesi üretiminin ise %18,9 artacağı tahmin edilmektedir. Domates ihracatında ise bir önceki yıla göre yaklaşık %5'lik bir azalma olacağı beklenmektedir. Bununla birlikte son yıllarda Türkiye'nin taze domates ihracatı 500 bin tonu geçmektedir.

İşlenen Domates Miktarı Arttı

2011/2012 piyasa yılında sanayi domatesi üretimindeki artışın salça üretimine de olumlu yansıtacağı ve salça üretiminde artış olacağı beklenmektedir. Zira Dünya İşlenmiş Domates Konseyi verilerine göre 2011 yılında bir önceki yıla göre salçalık domates üretiminde %48'lik bir artış olacağı tahmin edilmektedir. Buna göre 2011 yılında yaklaşık 1,9 milyon ton domatesin salça sanayinde işleneceği beklenmektedir.

TÜRKİYE'DE ÖNGÖRÜ: 2012**Üretimde Artış Öngörülmektedir**

Türkiye'de 2012 yılında ekim alanlarında %2 ve üretimde %4 artış olacağı öngörülmektedir. Sanayi domatesi üretiminde ise bir önceki yıla göre %4 oranında bir azalma olacağı beklenmektedir. Bu azalma 2011 yılında sanayi domatesi üretim miktarlarındaki yüksek artış ve işlenmiş ürün stoklarının artacak olması nedeniyle ortaya çıkacağı öngörülmektedir. Dış ticaret verilerinde de üretime bağlı olarak olumlu gelişmeler olacağı ve ihracatın yaklaşık %8,2 oranında artacağı beklenmektedir.

EK TABLOLAR

APPENDIX TABLES

Ek Tablo 1- Dünya Domates Üretimi (Ton)

Appendix Table 1- World Tomato Production (mt)

Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	
<i>İtalya</i>	6.351.200	6.530.160	5.976.910	6.878.160	6.024.800	<i>Italy</i>
<i>İspanya</i>	3.800.550	4.081.480	4.049.750	4.603.600	4.312.700	<i>Spain</i>
<i>Yunanistan</i>	1.568.730	1.464.840	1.338.600	1.561.000	1.406.200	<i>Greece</i>
<i>Portekiz</i>	983.191	1.236.240	1.147.600	1.346.700	1.406.100	<i>Portugal</i>
<i>Fransa</i>	640.582	575.428	617.629	602.943	587.586	<i>France</i>
<i>Hollanda</i>	680.000	685.000	730.000	800.000	815.000	<i>Netherlands</i>
<i>Belçika</i>	238.200	222.600	226.200	232.100	262.500	<i>Belgium</i>
<i>İngiltere</i>	84.100	85.600	88.690	86.800	89.300	<i>UK</i>
<i>Almanya</i>	53.239	62.599	65.096	66.620	73.285	<i>Germany</i>
<i>Finlandiya</i>	38.743	38.171	40.467	38.383	39.198	<i>Finland</i>
<i>Avusturya</i>	39.105	44.922	42.109	41.513	44.241	<i>Austria</i>
<i>Danimarka</i>	17.639	20.000	20.009	19.814	20.300	<i>Denmark</i>
<i>İsveç</i>	17.400	16.400	16.200	16.900	16.000	<i>Sweden</i>
<i>İrlanda</i>	10.000	12.000	12.005	12.500	13.000	<i>Ireland</i>
Çin	32.519.322	36.096.890	39.938.708	45.365.543	41.864.750	China
ABD	12.257.200	14.185.200	12.735.100	14.181.300	12.902.000	USA
Türkiye*	9.854.880	9.945.040	10.985.400	10.745.600	10.052.000	Turkey
Hindistan	9.820.400	10.055.000	10.303.000	11.148.800	11.979.700	India
Mısır	8.576.070	8.639.020	9.204.100	10.278.500	8.544.990	Egypt
İran	5.064.570	5.534.270	4.826.400	5.887.710	5.256.110	Iran
Brezilya	3.362.660	3.431.230	3.867.660	4.310.480	3.691.320	Brazil
Meksika	2.899.150	3.150.350	2.936.770	2.591.400	2.997.640	Mexico
Rusya	2.414.860	1.791.010	1.938.710	2.170.390	2.000.000	Russia
Ukrayna	1.751.000	1.405.400	1.492.100	2.040.800	1.824.700	Ukrania
Şili	1.250.000	1.270.000	977.000	850.000	900.000	Chile
Diğer	25.901.896	26.717.648	27.618.385	28.006.811	28.529.159	Others
Dünya	130.194.687	137.296.498	141.194.598	153.884.367	145.652.579	World

Kaynak:FAO; TÜİK

Source: FAO; SIS

*TÜİK

Ek Tablo 2- Dünya Taze Domates İhracatı

Appendix Table 2- World Fresh Tomatoes Export

Ülkeler	İhracat (Ton) / Export (mt)				İhracat (1000\$) / Export (000\$)				
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	
İspanya	987.260	880.630	938.596	829.540	995.498	1.170.560	1.225.510	1.079.170	Spain
Meksika	1.031.500	1.072.650	1.042.730	1.136.300	1.104.220	1.219.880	1.205.390	1.210.760	Mexico
Hollanda	776.496	834.589	920.950	976.435	1.241.690	1.527.530	1.735.650	1.569.150	Netherlands
Fas	192.353	297.593	346.222	410.118	120.718	203.799	263.593	303.672	Morocco
ABD	144.184	245.315	251.876	241.065	172.625	311.067	332.942	316.743	USA
Ürdün	304.529	386.968	393.983	431.713	102.314	175.397	193.507	169.004	Jordan
Türkiye	304.372	372.093	440.194	542.231	139.045	218.915	388.584	406.505	Turkey
Suriye	559.482	493.671	39.401	39.401	152.924	224.908	19.065	19.065	Syria
Belçika	200.002	203.328	188.986	200.483	264.641	297.015	287.050	238.533	Belgium
İtalya	103.195	109.557	110.801	93.185	191.045	240.716	233.644	204.407	Italy
Kanada	141.957	125.209	138.627	152.784	303.120	271.280	310.238	296.271	Canada
Fransa	120.647	166.978	179.924	196.149	164.410	271.331	285.834	298.657	France
Guatemala	17.595	20.123	26.890	24.150	2.773	2.463	4.040	8.181	Guatemala
Özbekistan	48.661	33.085	14.311	14.000	35.011	45.668	13.252	13.000	Uzbekistan
Çin	76.667	89.777	116.675	108.079	19.018	27.504	41.117	41.213	China
Hindistan	33.593	134.845	124.617	105.557	7.530	37.050	29.528	21.340	India
Mısır	6.732	19.891	3.172	23.867	1.541	4.077	4.565	19.887	Egypt
Brezilya	-	9.730	2.018	1.892	-	2.672	525	542	Brasil
İran	136.848	2.951	1.812	3.058	33.877	2.706	1.302	1.963	Iran
Yunanistan	3.550	4.043	3.337	2.639	1.587	2.556	2.293	1.755	Greece
Rusya Federasyonu	18	49	107	230	10	19	63	69	Russia
Şili	62	411	238	211	54	444	243	248	Chile
Portekiz	42.477	101.859	117.059	106.559	11.542	21.619	27.876	33.179	Portugal
Ukrayna	12.314	19.921	32.393	69.416	5.681	11.200	23.557	45.825	Ukrania
Diğer	456.006	615.909	673.637	622.898					Others
TOPLAM	5.700.500	6.241.175	6.108.556	6.331.960	5.432.977	6.842.405	7.244.972	6.823.767	TOTAL

Kaynak : FAO,TUIK
Source : FAO,SIS

Ek Tablo 3- Dünya Domates Salçası İhracatı
Appendix Table 3- World Tomato Paste Export

YILLAR	İhracat Miktarı (ton) / Export (mt)				İhracat Değeri (1000\$) /Export (1000\$)				Country
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	
Avustralya	1.275	819	595	802	2.151	1.568	820	1.013	Australia
Azerbaycan	2.681	1.001	541	735	1.333	646	608	954	Azerbaijan
Belçika	2.810	3.184	3.582	2.068	4.650	5.241	6.214	3.660	Belgium
Brezilya	5.701	7.047	8.512	5.257	5.336	7.548	10.633	6.274	Brazil
Bulgaristan	549	401	461	1.255	387	332	507	923	Bulgaria
Şili	92.908	85.651	62.887	66.619	65.579	70.259	70.525	83.847	Chile
Çin	631.192	842.120	816.846	805.954	360.530	541.263	794.370	812.363	China
Çek Cumh.	3.228	3.462	4.592	4.580	2.678	3.221	6.649	6.196	Czech Republic
Fransa	4.826	5.192	7.820	9.319	9.228	10.234	16.456	20.684	France
Almanya	27.648	14.629	12.885	11.917	26.699	18.050	21.325	20.349	Germany
Yunanistan	136.139	86.168	71.456	61.785	96.247	72.361	78.506	72.150	Greece
Macaristan	8.417	10.915	9.351	6.973	9.323	13.134	9.990	8.295	Hungary
İran	67.855	20.454	22.055	16.886	34.337	9.818	13.814	9.099	Iran. Islamic Rep of
İsrail	4.204	5.768	9.213	12.965	3.381	4.895	9.548	16.863	Israel
İtalya	702.058	657.076	670.478	644.574	600.810	640.203	857.859	889.765	Italy
Ürdün	2.042	1.995	4.459	4.274	1.545	1.890	5.981	5.267	Jordan
Özbekistan	15.115	19.485	8.735	8.776	5.377	7.087	4.920	5.306	Uzbekistan
Meksika	6.856	14.564	10.787	8.731	8.118	14.039	12.460	10.115	Mexico
Ukrayna	2.283	3.406	2.159	1.243	1.587	2.623	2.538	1.728	Ukraine
Fas	2.197	3.554	2.440	2.676	6.321	10.103	8.258	9.942	Morocco
Holanda	1.365	2.246	7.061	8.931	1.723	2.604	7.553	11.132	Netherlands
Peru	7.866	8.602	9.470	6.238	5.806	7.249	9.885	7.878	Peru
Portekiz	189.827	177.110	177.127	160.723	116.533	139.640	178.006	188.084	Portugal
S.Arabistan	1.784	4.134	1.742	1.742	1.538	3.933	2.014	2.014	Saudi Arabia
Slovakya	1.898	1.377	3.386	949	2.284	2.610	3.105	1.956	Slovakia
İspanya	220.836	257.557	214.388	210.773	178.133	217.374	258.467	277.802	Spain
İsviçre	2.136	2.346	2.914	3.065	8.106	9.663	133.30	14.413	Switzerland
Suriye	9.405	8.091	5.781	5.896	6.140	6.538	4.801	5.578	Syrian
Tunus	12.081	17.624	23.179	10.029	5.132	15.146	31.568	14.176	Tunisia
Türkiye	102.303	87.002	105.331	138.425	73.647	66.145	150.578	181.996	Turkey
İngiltere	752	2.060	1.292	752	877	1.806	1.867	1.756	United Kingdom
A.B.D	134.753	131.417	336.522	240.598	95.251	103.549	266.966	218.819	USA
Diğer	6.169	7.385	5.741	3.199	32.762	70.777	74.433	74.817	Others
TOPLAM	2.446.487	2.565.195	2.684.470	2.524.363	1.773.549	2.081.549	2.934.554	2.985.214	TOTAL

Kaynak:FAO,TUIK
Source:FAO, SIS

Ek Tablo 4- Dünya Taze Domates Arz ve Kullanımı

Appendix Table 4- World Global Fresh Tomato Supply and Use

	2007	2008	2009	2010	2011 Tahmin (Estimated)	2012 Öngörü (Projected)	
Ekim alanı (ha)	4.188.087	4.245.782	4.436.595	4.336.505	4.507.365	4.601.647	Area Sown(ha)
Verim (ton/ha)	32,78	33,26	34,69	33,59	33,38	33,86	Yield (ton/ha)
Üretim (ton)	137.296.498	141.194.598	153.884.368	145.652.579	150.466.688	155.812.718	Production
Kayıp	12.082.092	12.425.125	13.541.824	12.817.427	13.241.069	13.711.519	loss
Net Üretim (ton)	125.214.406	128.769.473	140.342.544	132.835.152	137.225.619	142.101.199	Net production (ton)
Ton/tons							
ARZ							SUPPLY
Net Üretim	125.214.406	128.769.473	140.342.544	132.835.152	137.225.619	142.101.199	Net Production
İthalat	6.101.492	5.734.707	6.290.559	6.149.837	6.438.087	6.736.010	Import
Toplam Arz	131.315.898	134.504.180	146.633.103	138.984.989	143.663.707	148.837.208	Total Supply
KULLANIM							DISAPPEARANCE
İhracat	6.241.175	6.108.556	6.331.960	6.382.010	6.691.044	7.010.592	Export
Gıda	120.216.035	123.418.970	134.875.718	127.460.534	131.657.105	136.319.640	Food
Yem	1.969.738	2.017.563	2.199.497	2.084.775	2.154.956	2.232.558	Feed
Diğer	2.888.950	2.959.092	3.225.928	3.057.670	3.160.602	3.274.419	Others
Toplam Kullanım	131.315.898	134.504.180	146.633.103	138.984.989	143.663.707	148.837.208	Total Disappearance

* ithalat ve ihracat miktarlarındaki farklılıklar bazı ülke kayıtlarındaki eksiklikler ve kaçaklardan kaynaklanmaktadır.

Kaynak: FAO verilerinden TEPGE tarafından hesaplanmıştır.

Source: Calculated by AEPDI from FAO data.

Ek Tablo 5- Türkiye'de Bölgelere Göre Domates Üretimi (ton)
Appendix Table 5- Turkey Tomato Production of Region (ton)

Bölgeler	Sofralık					Salçalık				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Akdeniz	3.089.688	3.317.153	3.294.901	3.395.047	3.445.315	101.136	103.377	104.358	104.566	89.604
Ege	1.066.498	1.073.794	1.353.473	1.115.236	1.121.091	1.160.288	1.156.707	1.530.195	1.400.442	1.203.205
Batı Karadeniz	923.315	839.999	949.692	912.999	945.302	79.642	127.676	74.795	81.761	92.950
Doğu Marmara	487.434	435.160	450.841	445.217	407.158	715.034	795.420	869.910	896.229	623.273
Batı Marmara	372.729	378.450	433.302	406.624	381.407	634.198	544.213	588.951	526.667	459.730
Batı Anadolu	385.856	299.967	321.805	328.889	259.692	133.499	105.556	155.333	158.575	48.840
Güneydoğu Anadolu	243.626	259.944	253.148	223.838	226.093	91.542	115.514	219.233	330.524	332.534
Ortaanadolu	130.152	112.325	119.888	136.764	131.523	15.872	13.632	12.053	13.074	12.746
Kuzeydoğu Anadolu	102.846	99.905	100.742	107.580	113.425	222			17.000	5.085
Ortadoğu Anadolu	81.658	111.365	104.321	100.420	107.606	10.699	11.253	10.612	8.886	8.958
İstanbul	14.513	21.791	22.155	20.694	19.960				125	138
Doğu Karadeniz	14.430	13.306	15.546	12.653	14.616		45	101	1.762	1.749
Toplam	6.912.745	6.963.159	7.419.814	7.205.961	7.173.188	2.942.132	2.973.393	3.565.541	3.539.611	2.878.812

Kaynak: TÜİK
Source: SIS Data

Ek Tablo 6- Türkiye Taze Domates Arz ve Kullanımı

Appendix Table 6- Turkey Tomato Paste Supply and Use

	2007	2008	2009	2010	2011* Tahmin (Estimated)	2012 Öngörü (Projected)	
Ekim alanı(ha)	183.703	195.205	186.946	179.125	180.784	184.445	Area Sown (ha)
Verim (ton/ha)	54,09	56,28	57,48	56,12	60,94	62,32	Yield (kg/ha)
Üretim(ton)	9.936.552	10.985.355	10.745.572	10.052.000	11.017.389	11.495.292	Production (mt)
İşlenen domates (ton)	2.973.393	3.565.541	3.539.611	2.878.812	3.425.348	3.279.366	Processing Tomatoes (mt)
Üretim kayıpları (%3,5)	347.779	384.487	376.095	351.820	385.609	402.335	Loss (15%)
Ton / mt							
ARZ							SUPPLY
Üretim	6.615.380	7.035.327	6.829.866	6.821.368	7.206.432	7.813.591	Net Fresh Production
İthalat	25	85	10	492	653	449	Import
Toplam arz	6.615.404	7.035.411	6.829.876	6.821.860	7.207.086	7.814.040	Total Supply
KULLANIM							DISAPPEARANCE
Taze Tüketim	5.581.771	5.891.676	5.604.657	5.565.980	5.970.380	6.449.208	Fresh Consumption
İhracat	372.093	440.194	542.231	573.694	515.997	583.428	Export
Kayıplar (%10)	661.540	703.541	682.988	682.186	720.709	781.404	
Toplam Kullanım	6.615.404	7.035.411	6.829.876	6.821.860	7.207.086	7.814.040	Total Disappearance

Kaynak: TÜİK verilerinden TEPGE hesaplamaları

* tuik 2. tahmin

Ek Tablo 7- Türkiye'nin Aylar İtibariyle Domates ve Domates Salçası İhracatı
Appendix Table 7 –Monthly Export of Tomato and Tomato Products in Turkey

	Ocak January	Şubat February	Mart March	Nisan April	Mayıs Mai	Haziran June	Temmuz July	Ağustos August	Eylül September	Ekim October	Kasım November	Aralık December	Toplam Total
Taze Domates (kg) / Tomato(Fresh) (kg)													
2007	14.816.040	14.842.116	47.243.727	73.789.731	102.707.737	42.382.985	4.416.062	6.358.546	10.398.362	12.072.460	15.260.905	27.804.921	372.093.592
2008	18.320.399	23.807.463	56.836.211	73.861.641	101.957.263	52.901.543	3.473.103	2.112.494	17.446.244	16.391.869	32.305.541	40.780.357	440.194.128
2009	20.734.812	34.107.655	58.762.746	91.940.567	129.026.889	72.395.399	1.495.660	7.356.600	9.839.023	20.803.203	41.046.529	54.721.665	542.230.748
2010	35.071.388	46.024.257	89.458.077	101.292.297	165.871.979	49.204.072	4.589.548	6.945.392	11.050.505	3.684.161	16.472.691	44.029.695	573.694.062
2011	32.482.426	47.882.551	78.329.214	107.260.123	135.255.610	66.844.377	6.891.968	-	-	-	-	-	474.946.269
Domates Salçası (kg) / Tomato Paste(kg)													
2007	8.343.475	6.577.780	6.669.898	6.300.861	3.545.926	2.720.633	6.513.502	13.104.980	11.443.575	9.027.457	5.752.718	7.001.312	87.002.117
2008	4.824.913	4.883.213	3.654.905	4.385.220	5.737.218	3.711.196	10.128.824	15.377.790	14.011.421	14.340.657	14.515.041	9.760.562	105.330.960
2009	11.233.208	8.818.823	6.553.676	13.405.120	8.692.155	8.847.508	10.508.676	13.632.766	12.634.858	14.258.116	14.723.387	15.134.968	138.443.261
2010	11.275.093	9.816.073	13.811.233	10.389.002	10.781.832	10.531.272	10.060.475	9.000.011	9.315.292	5.113.638	6.242.300	6.471.187	112.807.408
2011	7.233.744	5.318.351	3.954.737	3.052.724	3.787.614	2.451.821	3.078.249	-	-	-	-	-	28.877.240

Kaynak: TÜİK
Source: SIS data.

Ek Tablo 8 - Ülkelere Göre Türkiye'nin Taze Domates İhracatı (kg)

Appendix Table 8 - Turkey Fresh Tomatoes Export by Countries (kg)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	Countries
Almanya	5.958.258	5.245.851	6.871.547	14.465.814	4.667.325	Germany
Andorra	6.000	-	-	-	-	Andorra
Arnavutluk	582.904	261.652	1.098.525	1.108.410	1.033.975	Albania
Avusturya	2.379.991	1.318.025	554.022	1.651.863	341.468	Austria
Azerbaycan	961.031	2.177.697	4.189.160	11.648.065	10.205.491	Azerbaijan
B.A.E	17.885	127.175	-	138.362	37.488	U.A.E
Bahreyn	-	87.741	-	-	-	Bahrain
Belçika	40.503	7.950	66.498	111.591	15.795	Belgium
Beyaz Rusya	7.041.878	6.235.533	1.876.647	5.919.041	4.772.236	Russia
Bosna Hersek	7.132.771	6.287.493	9.309.337	6.733.361	6.573.074	Bosnia-Herzegovina
Bulgaristan	18.437.352	37.053.079	96.942.952	65.521.589	29.413.126	Bulgaria
Çek Cumh.	1.164.227	2.082.418	504.456	3.048.365	1.258.940	Czech Rep.
Çin	-	-	30	-	-	China
Danimarka	5.825	7.300	96.365	775.061	18.080	Denmark
Ege Srb. Blg.	800	963	1.082	1.704	-	Aegean F.Z
Estonya	4.039	41.107	-	426.335	-	Estonia
Fransa	327.107	195.919	459.113	1.024.553	11.354	France
Gürcistan	2.161.128	3.479.050	5.494.486	6.556.070	5.192.929	Georgia
Hırvatistan	2.873.467	1.581.491	2.221.295	3.037.583	1.641.075	Croatia
Hollanda	1.934.504	851.005	887.967	3.006.298	1.518.215	Netherlands
Irak	1.243.183	8.502.076	17.438.282	11.097.665	14.118.415	Iraq
İngiltere	484.467	119.115	368.102	792.067	722.503	UK
İran	1.075.328	-	-	-	-	Iran
İrlanda	-	-	150	-	-	Ireland
İspanya	-	-	-	19.296	-	Spain
İsrail	-	53.910	-	-	-	Israel
İsveç	102.012	143.731	218.481	567.793	285.814	Sweden
İsviçre	145.138	53.817	95.698	350.261	98.641	Switzerland
İtalya	43.950	27.932	112.399	401.778	20.779	Italy
K.K.Türk C.	388.904	625.116	762.175	1.775.782	35.153	RT.N.C
Katar	-	45.558	-	21.700	-	Qatar
Karadağ	99.328	426.174	430.578	392.437	378.810	Montenegro
Kazakistan	522	5.003	122.910	39.336	144.858	Kazakhstan
Kırgızistan	2.024	-	-	-	-	Kyrgyzstan
Kosova	5.557.819	5.779.402	5.439.446	6.064.896	4.134.911	Kosovo
Kuveyt	46.190	678.290	27.311	96.801	52.453	Kuwait
Letonya	691.788	470.623	462.605	1.327.145	288.785	Latvia
Litvanya	341.920	115.800	19.500	-	77.720	Lithuania
Macaristan	1.989.816	1.930.282	824.107	917.780	13.180	Hungary
Makedonya	1.387.444	1.036.777	2.081.262	767.587	1.247.640	Macedonia
Malta	-	-	15.600	-	-	Malta
Mersin S. Blg.	745.319	1.056.512	816.514	386.721	-	Mersin F.Z
Moldova	12.252.971	10.692.120	6.377.301	7.293.840	19.003.079	Moldova
Norveç	83.267	26.975	31.654	67.071	37.559	Norway
Polonya	7.327.499	3.397.229	4.163.218	11.522.216	5.526.731	Poland
Romanya	37.146.060	32.448.820	34.046.230	44.564.060	26.333.192	Romania
Rusya F.	228.647.060	260.954.600	261.859.317	302.102.387	287.418.054	Russia
Singapur	-	1.000	-	264	-	Singapore
Sırbistan	1.784.582	1.827.474	2.472.452	2.738.218	3.618.778	Serbia
Slovakya	-	197.167	392.170	1.060.698	93.940	Slovakia
Slovenya	1.405.638	1.219.214	1.375.028	1.988.141	1.010.820	Slovenia
Suriye	-	21.659	178.780	22.450	20.750	Syria
Suudi Arb.	14.495.032	15.957.542	23.668.434	17.679.761	13.586.450	Saudi Arabia
Türkmenistan	-	2.740	24.083	37.946	28.748	Turkmenistan
Ukrayna	2.570.263	22.212.185	45.449.962	33.634.008	38.322.865	Ukraine
Yunanistan	2.081.726	2.048.508	2.383.517	789.892	1.238.833	Greece
Toplam	373.168.920	439.118.800	542.230.748	573.694.062	484.560.032	Total

Kaynak: TÜİK

Source: SIS data.

Not: 2011 yılı ilk 8 aylık veriler.

Ek Tablo 9- Ülkelere Göre Türkiye'nin Domates Salçası İhracatı (kg)

Appendix Table 9- Turkey Tomato Paste Export by Countries (kg)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	Countries
ABD	449.778	586.716	560.462	855.667	274.392	USA
Afganistan	6.180	32.846	56.428	64.931	36.017	Afganistan
Almanya	1.555.559	3.731.046	6.157.999	3.993.221	663.066	Germany
Arjantin		11.463				Argentina
Arnavutluk	3.626	3.000	3.900	5.179	1.620	Albania
Avustralya	1.180.163	1.146.520	1.871.805	1.115.794	395.967	Australia
Avusturya	227.097	147.326	170.152	62.485	1.497	Austria
Azerbaycan	75.208	34.924	71.871	189.479	62.639	Azerbaijan
B.A.E	916.818	693.401	2.128.792	1.703.960	147.335	U.A.E
Bahreyn	111.011	214.831	205.354	207.644	1.920	Bahrain
Bangladeş	10.032					Bangladesh
Belçika	58.358	238.594	214.159	76.926	5.016	Belgium
Benin				7.608		Benin
Bosna Hersek		83.625	651		1.582	Bosnia-Her
Bulgaristan	4.162	3.100	169.128	136.691	2.346	Bulgaria
Bursa Serbest Bölge	5.410	119.265	66.461	7.667	11.293	Bursa F.Z
Cape Verde	17.556	36.642	73.000	19.156		Cape Verde
Cezayir	3.861.093	1.971.373	10.422.601	5.173.950	535.908	Algeria
Çek Cumh.	3.516	1.365				Czech Republic
Danimarka	380.518	172.245	361.404	281.185	90.772	Denmark
Ege Serbest Bölge	68.389	40.637	8.651	820.632	5.357	Aegean F.Z
Ekvator Ginesi					1.000	Equatorial G.
Estonya		4.050	10.228		326	Estonia
Filipinler	1.912	12.948			87	Philippines
Finlandiya	1.238		20.412	42.444		Finland
Fransa	110.557	506.043	1.278.387	1.245.225	79.280	France
Gabon				17.443		Gabon
Gambiya			8.154	20.178	612	Gambia
Gine					2.358	Guinea
Güney Africa	306		192.323	1.728	150	S. Africa
Güney Kore	995.755	844.687	66.962	78.133		S. Korea
Gürcistan	2.611.028	2.540.459	3.328.564	2.494.507	236.978	Georgia
Haiti	368.070		237.048	84.660		Haiti
Hırvatistan	101.250	8.748	164.327	168.420	43.200	Croatia
Hindistan						India
Hollanda	699.286	1.872.938	1.353.250	406.791	163.393	Netherlands
Hollanda Antileri	13.230	18.558	24.060		12.000	Netherlands A.
Hong Hong				2.400		Hong Kong
Irak	17.399.516	28.594.834	37.430.113	39.383.038	20.556.193	Irak
İngiltere	414.453	1.048.916	7.346.398	1.331.266	391.175	UK
İran					90	Iran
İrlanda	1.237					Ireland
İsrail		184.249	169.362	552.157		Israel
İst.Deri Serb.Böl.			1.457			İst. F.Z.
İsveç	879.777	877.247	1.364.319	1.010.545	112.506	Sweden
İsviçre	711.498	229.331	418.351	103.540	72.419	Switzerland
İtalya	6.050		182.809	1.920		Italy
Japonya	15.745.765	15.915.341	10.069.951	12.623.277	6.196.749	Japan
K.K.Türk Cum.	540.070	572.656	615.756	672.739	140.613	RT.N.C
Kanada	103.936	86.775	150.001	125.540	77.383	Canada
Katar	38.535	37.200	36.574		386	Qatar
Kazakistan	287.068	214.394	63.405	325.361	269.657	Kazakhstan
Kırgızistan	2.916	5.291	8.104	750		Kyrgyzstan
Kocaeli Serbest Bölge	5.460					Kocaeli F.Z.
Komorolar					6.750	Komorolar
Kosova	2.503	498	50.703	9.828	5.738	Kosovo
Kuveyt	2.733.667	6.051.975	5.629.382	5.535.677	748.827	Kuwait
Letonya		2.191				Letonia
Libya	454.313	1.143.752	3.593.335	1.432.082		Libya
Litvanya		647				Lithuania
Lübnan	58.679	73.399	39.390	5.124	36.252	Lebanon
Macaristan	30.329	61.274	26.555	40.339	6.797	Hungary
Makedonya	2.161	937	4.985	1.988	2.741	Macedonia
Malezya	1.173.950	1.162.966	1.219.843	634.724	68.478	Malaysia
Maritus					1.500	Maritsus

**Ek Tablo 9- Ülkelere Göre Türkiye'nin Domates Salçası İhracatı (kg) –devam-
Appendix Table 9- Turkey Tomato Paste Export by Countries (kg) - continue**

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	Countries
Menemen S.Bölge					1.404	Menemen F.Z.
Mersin Serbest Bölge	302.965	160.528	271.831	115.200		Mersin F.Z
Mısır	775.835	759.569	464.460	185.058		Egypt
Moğolistan	18.639			19.673	18.711	Mongolei
Moldova		189				Moldova
Mozambik				11.653		Mozambique
Nepal	114.615		132.997	244.673		Nepal
Nijerya	532.299	53.407	106.814			Nijeria
Norveç	336.671	667.107	1.067.635	550.020	63.081	Norway
Özbekistan	13.712	10.166	21.672	14.041	996	Uzbekistan
Pakistan	124.806					Pakistan
Panama			2.928	20.104		Panama
Polonya			19.125			Poland
Rize Serbest Bölge		16.197	540	1.992		Rize F.Z
Romanya	1.955.079	380.524	2.268.796	896.588	126.990	Romania
Rusya	9.976.545	9.029.437	6.516.767	5.230.103	3.326.658	Russia
Senegal	79.200			713		Senegal
Singapur	1.080	14.007	24.313	31.963	4.205	Singapore
Sirbistan		330.158	556.101	24.471		Serbia
Slovakya				4.699		Slovakia
Sri Lanka				80	80	Sri Lanka
Sudan	4.809.040	4.677.017	8.382.516	4.363.002	454.098	Sudan
Suriye		32.754	2.988	984	996	Syria
Suudi Arabistan	8.851.850	11.708.596	14.979.133	15.210.937	1.597.916	Saudi Arabia
Şeyşeler				21.848		Şeyşeler
Tanzanya			17.625		820	Tanzania
Tayvan	37.495					Taiwan
Togo			44.946			Togo
Tunus						Tunisia
Türkmenistan	4.066	3.762	9.581	10.105	13.404	Turkmenistan
Ukrayna	92.344	1.164.542	589.597	95.397		Ukrania
Umman	4.309.970	4.745.928	4.810.064	2.393.246		Umman
Ürdün	100.373	59.234	18.749	26.315	20.458	Jordan
Vietnam	3.423					Vietnam
Yemen			202.388	78.746		Yemen
Yeni Zellanda	128.646	167.772	268.243	148.614	3.332	New Zealand
Yunanistan	4.475	8.843	16.126	12.934	1.680	Greece
Toplam	87.002.117	105.330.960	138.443.261	112.827.658	37.105.194	Total

Kaynak: TÜİK.
Source: SIS data.

Ek Tablo 10- Türkiye'nin Aylar İtibariyle Domates ve Domates Ürünleri İthalatı (kg)
Appendix Table 10- Monthly Import of Tomato and Tomato Products in Turkey (kg)

	Ocak January	Şubat February	Mart March	Nisan April	Mayıs Mai	Haziran June	Temmuz July	Ağustos August	Eylül September	Ekim October	Kasım November	Aralık December	Toplam
Domates(taze)/ Tomato(fresh)													
2007	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24.500	-	-	24.500
2008	-	-	-	-	-	65.250	-	-	-	-	-	19.200	84.450
2009	-	9.710	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9.710
2010	-	-	-	18.720	36.960	46.939	22.000	-	31.990	-	307.235	28.400	492.244
2011	40.846	-	-	-	13.450	236.400	-	73.772	-	-	-	-	364.468
Domates salçası/ Tomato paste													
2007	-	18.599	-	37.600	10.140	-	-	-	-	-	-	-	66.339
2008	115.520	-	8.505	-	54.710	40.500	67.339	75.000	30.500	97.390	40.304	20.000	549.768
2009	30.500	40.000	160.150	40.000	-	50.778	30.500	98.217	40.000	18.575	138.518	296.911	944.149
2010	25	63.638	558.750	57.724	95.715	54.000	2.450	232.266	30.000	11.736	29.168	379.180	1.514.652
2011	-	114.572	211.227	378.591	172.998	353.569	44.910	-	-	-	-	-	1.275.867

Kaynak: TÜİK.
Source: SIS data.

Ek Tablo 11- Ülkelere Göre Türkiye'nin Taze Domates İthalatı (kg)

Appendix Table 11- Turkey Fresh Tomato Import by Countries (kg)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	Countries
Avusturya	24.500				13.450	Austria
Bulgaristan		19.200	9.710			Bulgaria
Hollanda				18.720		Netherlands
Irak				22.000		Iraq
İran				325.235		Iran
K.K.Türk.Cum.				42.390	40.846	R.T.N.C
Rusya Federasyonu		65.250		36.960	249.600	Russia
Suudi Arabistan					60.572	Saudi Arabia
Ukrayna				46.939		Ukraine
TOPLAM	24.500	84.450	9.710	492.244	364.468	TOTAL

Kaynak: TÜİK.
Source: SIS data.

Ek Tablo 12- Ülkelere Göre Türkiye'nin Salça İthalatı (kg)

Appendix Table 12- Turkey Tomato Paste Import by Countries (kg)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	Countries
Almanya		500		625	200	Germany
Cezayir				525.420	85.680	Algeria
Çin					10.000	China
Ege Serbest Bölge					73.641	Ege F.Z
Fas			12.000	36.000	24.000	Morocco
Fransa			1.340	500		France
Gürcistan			278			Georgia
Irak		106.533	125.316	99.710	56.133	Iraq
İspanya	3.000			900		Spain
İsrail		284.000	411.500	232.891	166.547	Israel
İtalya			300	64.064	65.436	Italy
Japonya	18.599	115.520	63.980			Japan
K.K.Türk.Cum.	7.140					RT.N.C
Kanada		8.505				Canada
Suudi Arabistan		34.710	329.435			Saudi Arabia
Umman	37.600			211.266		Uman
Yunanistan				343.276	967.128	Greece
TOPLAM	66.339	549.768	944.149	1.514.652	1.448.765	TOTAL

Kaynak: TÜİK.
Source: SIS data.

Ek Tablo 13-Türkiye Domates ve Salça Toptan Fiyatları (TL / kg)
Appendix Table 13- Turkey Fresh Tomato and Tomato Paste Wholesaler Prices

DOMATES/TOMATO												
Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
	January	February	March	April	Mai	June	July	August	September	October	November	December
2006					0,53	0,50	0,55	0,53	0,49	0,53		
2007					0,60	0,59	0,59	0,60	0,64	0,70		
2008					0,92	0,74	0,63	0,63	0,57	0,73		
2009					0,93	0,75	0,67	0,72	0,68	0,71		
2010					0,81	0,76	0,77	0,79	1,08	1,90		
2011					1,15	1,00	0,85	0,81	-	-		

SALÇA/TOMATO PASTE												
Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
	January	February	March	April	Mai	June	July	August	September	October	November	December
2006	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,78	1,83	1,90	2,02	2,12	2,23	2,22
2007	2,23	2,28	2,29	2,36	2,47	2,48	2,49	2,30	2,36	2,60	2,60	2,61
2008	2,61	2,66	2,73	2,72	2,73	2,77	2,84	2,71	2,72	2,70	2,70	2,69
2009	2,66	2,66	2,63	2,63	2,62	2,62	2,61	2,61	2,60	2,60	2,59	2,59
2010	2,51	2,46	2,39	2,37	2,38	2,39	2,41	2,59	3,04	3,33	3,67	3,67
2011	3,72	3,78	3,86	3,88	3,83	3,84	3,82	3,77	-	-	-	-

Kaynak:TÜİK (2003 =100)
Source: SIS

Ek Tablo 14- Domates Ortalama Perakende Fiyatları (TL/kg)
Appendix Table 14- Monthly Retail Prices of Tomato (TL/kg)

Yıllar	Ocak January	Şubat February	Mart March	Nisan April	Mayıs Mai	Haziran June	Temmuz July	Ağustos August	Eylül September	Ekim October	Kasım November	Aralık December
2006	0,93	1,02	1,05	1,31	1,37	0,79	0,88	0,74	0,69	0,83	1,21	1,4
2007	2,24	2,08	1,80	1,77	1,01	0,8661	0,9194	0,9193	1,123	1,421	1,4274	1,5402
2008	1,547	1,5114	1,3689	1,6838	1,6187	0,8105	0,7634	0,7492	0,6882	1,2635	1,3715	1,3584
2009	1,6066	1,3621	1,6145	1,8175	1,6521	0,9747	1,1080	0,9729	0,8777	0,9074	0,9844	1,2778
2010	1,4297	1,7439	1,4919	1,8522	1,2027	1,0193	1,0224	1,0581	1,6629	3,529	2,7515	2,0884
2011	1,9553	1,8551	1,5548	1,4223	1,4583	1,1363	1,1315	1,1516	-	-	-	-

Kaynak : TUIK
Source : SIS

Ek Tablo 15- Salça Ortalama Perakende Fiyatları (TL/Kg)
Appendix Table 15- Monthly Retail Prices of Tomato Paste (TL/kg)

Yıl	Ocak January	Şubat February	Mart March	Nisan April	Mayıs Mai	Haziran June	Temmuz July	Ağustos August	Eylül September	Ekim October	Kasım November	Aralık December
2006	2,45	2,46	2,48	2,46	2,48	2,48	2,51	2,56	2,76	2,86	2,96	3,04
2007	3,11	3,17	3,25	3,34	3,52	3,5265	3,4741	3,3862	3,3825	3,477	3,5122	3,5768
2008	3,6356	3,7072	3,7656	3,7874	3,8325	3,9198	3,9617	3,9428	3,7422	3,6298	3,5826	3,5362
2009	3,6342	3,6001	3,4727	3,5012	3,3832	3,3561	3,346	3,2871	3,2567	3,2677	3,239	3,3197
2010	3,2633	3,2577	3,2472	3,2265	3,2043	3,2212	3,2544	3,4612	3,8127	4,5666	5,1453	5,2608
2011	5,3768	5,5155	5,6536	5,7052	5,6415	5,5369	5,5546	5,4787	-	-	-	-

Kaynak:TUIK
Source: SIS

Ek Tablo 16- Türkiye'de Aylar İtibariyle Domates ve Domates Salçası İhracat Fiyatları (\$/Ton)

Appendix Table 16 - Turkish Export Prices of Tomato and Tomato Products by Months (\$/mt)

	Ocak January	Şubat February	Mart March	Nisan April	Mayıs Mai	Haziran June	Temmuz July	Ağustos August	Eylül September	Ekim October	Kasım November	Aralık December	Ortalama
Taze Domates / Tomato (fresh)													
2007	940	961	959	1.020	683	514	586	423	501	599	860	922	799
2008	953	933	969	1.138	1.012	660	763	387	477	578	644	737	884
2009	881	816	807	944	780	559	588	434	396	470	615	767	750
2010	928	918	990	1.008	704	534	544	371	457	607	891	931	831
2011	957	952	861	821	709	616	572	-	-	-	-	-	786
Domates Salçası/ Tomato paste													
2007	954	934	923	912	898	921	1.062	1.089	1.129	1.131	1.170	1.147	1.043
2008	1.319	1.239	1.267	1.224	1.181	1.243	1.469	1.554	1.497	1.514	1.479	1.418	1.430
2009	1.426	1.379	1.408	1.371	1.411	1.345	1.300	1.277	1.250	1.227	1.261	1.252	1.313
2010	1.219	1.231	1.231	1.251	1.214	1.163	1.243	1.319	1.363	1.441	1.416	1.489	1.277
2011	1.288	1.383	1.488	1.460	1.437	1.560	1.518	-	-	-	-	-	1.418

Kaynak: TEPGE tarafından TUIK verilerinden yararlanarak hesaplanmıştır.

Source: Calculated by AEPDI from SIS dat

